

Безсмертна В. І.

студентка магістратури

"Управління навчальним закладом"

(Житомирський державний університет

імені Івана Франка, м. Житомир)

асистент кафедри менеджменту та адміністрування

(Житомирський державний університет

імені Івана Франка)

e-mail: bezsmertna.zt@gmail.com

Досвід діяльності керівників центрів гендерної освіти при вищих навчальних закладах України

У даній статті здійснено науково-теоретичний аналіз діяльності керівників центрів гендерної освіти при вищих навчальних закладах в Україні. Визначено, що гендерні центри створено при ВНЗ різних напрямків: класичних, педагогічних, медичних, технічних, тощо. Проаналізовано досвід роботи та виокремлено основні напрями їх діяльності.

Актуальність. Подолання гендерного дисбалансу є одним з головних напрямків роботи гендерних освітніх центрів. У 2015 р. було опубліковано світовий рейтинг гендерної нерівності, в якому Україна зайняла 67 місце серед 142 країн світу [1]. Така статистика свідчить про актуальність гендерних проблем для України та потребу спільних суспільних дій для їх подолання з метою покращення життя суспільства. Розвиток гендерних центрів розпочався лише в 90-х рр. ХХ ст., проте на сьогодні не було прийнято жодного нормативно-правового акту в Україні, яким би регулювалась їх діяльність та визначались сфери роботи [2]. Водночас у Державній програмі забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 р. одним із напрямів роботи визначено підтримку та розвиток гендерних освітніх центрів при вищих навчальних закладах [3]. Їх діяльність сприяє соціальній активності молоді, її саморозвитку, самовдосконаленню як на професійному, так і особистісному рівнях [4: 95-102]. Визначенням теоретичних засад діяльності центрів гендерного розвитку при ВНЗ та їх вплив на особистість студента займалися В. Бабаєв, Н. Бібік, М. Варикаша, О. Власова, Т. Голованова, А. Дегтеренко, Г. Дичковська, Т. Іссаєва, Є. Кайлюк, О. Кікінежді, М. Колодій, О. Остапчук, О. Рассказова, Н. Світайло, Ю. Стребкова, Г. Фесенк, Т. Фесенко, С. Хрисанова, Д. Чуксін та ін.

Мета статті: здійснити теоретичний аналіз діяльності керівників центрів гендерної освіти при ВНЗ України.

Завдання статті: проаналізувати діяльність керівників гендерних центрів, виокремити основні напрямки їх роботи.

Виклад основного матеріалу. У 2012 р. Було створено Мережу центрів гендерної освіти при ВНЗ за ініціативи Харківського обласного гендерного ресурсного центру у партнерстві із представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні із врахуванням вивченого досвіду гендерних центрів, центрів гендерної освіти та кафедр гендерних студій ВНЗ, створених за сприяння Програми рівних можливостей та прав жінок в Україні ЄС-ПРООН з 2007 до 2011 рр. З червня 2014 р. під час наукового-практичного семінару "Гендерний аудит ВНЗ та уніфікація діяльності центрів гендерної освіти" мережу центрів гендерної освіти перейменовано у Всеукраїнську мережу осередків гендерної освіти. Під час семінару було розроблено та підписано меморандум про створення та діяльність Всеукраїнської мережі осередків гендерної освіти вищих навчальних закладів України та затвердили обов'язковий пакет документів, що регламентують роботу осередків гендерної освіти у ВНЗ [2].

На сьогодні у Мережу входять 30 осередків гендерної освіти (центрів гендерної освіти, гендерних центрів, кафедр, лабораторій, студій) ВНЗ Дніпропетровська, Донецька, Житомира, Запоріжжя, Києва, Кривого Рогу, Луцька, Маріуполя, Ніжина, Сум, Тернополя, Харкова, Черкас, Ужгорода.

Цими центрами проводиться потужна робота щодо впровадження гендерних підходів в освітньо-виховний процес вишів. Навкруги центрів згуртовується молодь, яка долучається до розповсюдження ідей гендерної рівності [2].

Також, аналіз діяльності гендерних освітніх центрів показав, що їх керівниками є жінки, головна мета роботи яких полягає в подоланні дискримінації та негативних явищ сучасного суспільства. Осередки гендерної освіти діють при вищих навчальних закладах різних напрямів (класичних, педагогічних, технічних, медичних, військових та інших). Таким чином гендерний підхід реалізується не лише в педагогічній діяльності, але і у всіх інших суспільних сферах, що свідчить про комплексний підхід до подолання гендерної нерівності в сучасному українському суспільстві, оскільки гендерна чутливість формується у майбутніх спеціалістів різних сфер діяльності: педагогів, медичних працівників, економістів, програмістів, військових, працівників сфери обслуговування та інших результати

аналізу даного аспекту представлено у таблиці "Центри гендерної освіти при ВНЗ України".

За час існування гендерні освітні центри мають суттєві набутки, оскільки означеним інституціям вдалося:

1. Опрацювати матеріали з жіночої та гендерної проблематики, а також впровадити результати цих досліджень як у науковий обіг, так і в офіційні документи.

2. Опанувати гендерну теорію та підготувати аспірантів і студентів.

3. Підготувати низку навчальних програм і посібників, монографій, наукових статей з гендерної проблематики.

4. Упровадити гендерний компонент у систему освіти.

5. Змінити ставлення до гендерних досліджень у наукових, видавничих та суспільних колах.

6. Організувати значну кількість конференцій, конкурсів, семінарів, тренінгів із гендерної тематики.

Аналіз діяльності гендерних освітніх центрів при вищих навчальних закладах дозволив виділити два основні напрямки їх роботи:

1. Наукова діяльність:

– Закарпатський обласний Центр гендерної освіти при Ужгородському національному університеті: з 2004 р. Центр щороку видає збірник наукових робіт викладачів та студентів – "Гендерний промінь".

– Центр гендерних досліджень Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна: співробітники Центру захистили три дисертаційні роботи з гендеру, опублікували 4 монографії з проблем гендеру та інші наукові праці.

– Центр гендерних досліджень Бердянського державного педагогічного університету: публікація наукових статей з гендерної проблематики у фахових виданнях.

2. Навчально-методична діяльність:

– Український Центр гендерної освіти при НТУУ "КПІ": створення та розповсюдження на електронних носіях матеріалів науково-практичних семінарів, що відбувались по всіх регіонах України, та випуск річних дайджестів "Інформаційна підтримка впровадження гендерної освіти в Україні".

– Гендерний ресурсний центр Сумського державного університету: розробка методичної та навчальної літератури для загальноосвітніх та вищих навчальних закладів.

– Центр гендерних досліджень і освіти Маріупольського державного університету: розроблені та викладаються спецкурси: "Гендерна безпека", "Гендерна політика в міжнародних відносинах", "Правове регулювання гендерних питань", "Гендерна освіта в сім'ї та в дошкільних учбових закладах", "Проблеми гендерної освіти" та інші.

– Центр гендерних досліджень Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна: співробітниками Центру було видано учбовий посібник з грифом МОН.

3. Робота зі студентською молоддю:

– Центр гендерних студій Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка: Школа гендерної рівності для інтерактивного навчання волонтерів на засадах етнокультурної звичаєвості та педагогічної спадщини В. Сухомлинського.

– Український Центр гендерної освіти при НТУУ "КПІ": проведення студентських конференцій, колоквіумів, семінарів з питань гендеру та гендерної освіти.

– Закарпатський обласний Центр гендерної освіти при Ужгородському національному університеті: змагання з "гендерного спортивного орієнтування", заняття для подружніх пар, жінок та чоловіків, майбутніх батьків тощо у Школі відповідального батьківства; Школа підготовки молоді до шлюбу; Центр допологової підготовки.

– Центр гендерної освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка: Школа гендерної рівності, волонтерський загін "Паритет", проведення соціальних акцій, тренінгових занять, майстер-класів, гендерних відео клубів тощо.

– Гендерний ресурсний центр Сумського державного університету: проведення студентських дебатів з питань гендерної рівності та подолання гендерних стереотипів.

– Центр гендерних досліджень Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника: проведення літньої школи-семінару "Специфіка гендерної ідентичності" 3-6 серпня 2011 року; проведення конференції для студентів, аспірантів та молодих науковців на тему: "Гендер: проблеми та перспективи", фотоконкурсу та фотовиставки "Ціна іншості".

– Центр гендерних досліджень і освіти Маріупольського державного університету: розроблений Інтернет-ресурс для активного діалогу; консультаційно-правова допомога; проведення студентських конференцій.

– Центр гендерних досліджень Бердянського державного педагогічного університету: проведення студентських конференцій, майстер-класів, творчих майстерень, лекцій-бесід (до Міжнародного жіночого дня), семінарів, воркшопів ("Письменники-самогубці: гендерний аспект") тощо.

– Центр гендерної освіти Луцького педагогічного коледжу: гендерний інтерактивний театр.

Проблемним і невизначеним залишається питання статусу гендерних освітніх центрів. Аналіз документів свідчить, що центри сьогодні існують як: неурядові громадські об'єднання; підструктури вищих навчальних закладів; підрозділи державних дослідницьких інститутів; тимчасові дослідницькі проекти.

Центри мають складнощі з ресурсами, які супроводжують будь-який перехід до інституційної легітимізації. Значна частина роботи центрів "невидима". Дослідники, які працюють у центрах, присвячують основний час роботі на академічних кафедрах, а праця в центрах розглядається як "особисте захоплення". Центри обмежені в можливостях впливу на поповнення власного персоналу, просування в академічній кар'єрі, присвоєння наукових звань тощо[5 : 37].

Таким чином, аналіз досвіду діяльності керівників осередків гендерної освіти при ВНЗ України показав, що за роки становлення до напрямків діяльності центрів органічно ввійшла робота з вивчення гендерного компоненту у різних сферах суспільного життя. Таким чином, гендерні освітні центри, на сьогоднішній день працюють за такими напрямками: науковий (збірники наукових робіт, монографії, наукові статті та інше), навчально-методичний (навчальні та методичні посібники, спецкурси та інше), робота зі студентською молоддю (традиційні та інноваційні методи та форми роботи). Також осередки гендерної освіти займаються вирішенням таких проблем як питання рівності, захист прав людини, насильство, вплив телепродукції на соціалізацію особистості, гендерні стереотипи, прихований навчальний план, відповідальне батьківство, змістовне дозвілля молоді, професійне становлення, формування толерантності та інше. Метою діяльності гендерних центрів є формування у особистості розуміння сутності норм та установок взаємодії статей на принципах гендерної рівності, але й потреби керуватися ними в усіх сферах життєдіяльності. В той же час, сучасний спеціаліст має бути обізнаним та володіти основами гендерної теорії, що вже давно стало професійною нормою педагогів та керівників у демократичних країнах. Формування гендерної свідомості особистості відбувається при використанні інноваційних форм роботи на базі гендерних

освітніх центрів: тренінгових занять, майстер-класів, шкіл гендерної рівності, волонтерських загонів, інтерактивних театрів, які є основою для розробки та випуску методичних матеріалів гендерними центрами.

Список використаних джерел та літератури:

1. Конкурентоспроможність України : Індекс гендерного розвитку України 2015 р. : аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=71439>
2. Всеукраїнська мережа центрів гендерної освіти ВНЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gendercenter.net.ua/>
3. Наказ Міністерства освіти і науки України "Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту" (№839 від 10.09. 2009 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/other/4849>
4. Економіка та управління : аналіз, тенденції і перспективи розвитку : [збірник наукових робіт] / [за заг. ред. Т. В. Семенюк, С. М. Коляденко, Н. П. Павлик]. – Житомир : Вид-во Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка, 2014. – 178 с.
5. Проблеми освіти : наук.-метод. збірник / кол. авт. – К. : Наук.-метод. центр вищ. освіти, 2003. – Вип. 36. – 172 с.

Бессмертная В. И.

Опыт деятельности руководителей центров гендерного образования при высших учебных заведениях Украины

В данной статье осуществлен научно-теоретический анализ деятельности руководителей центров гендерного образования при высших учебных заведениях в Украине. Определено, что гендерные центры созданы при вузах различных направлений: классических, педагогических, медицинских, технических и так далее. Проанализирован опыт работы и выделены основные направления их деятельности.

Bezsmertna V.

The experience of the gender education centers' leaders at the higher educational institutions in Ukraine

The article is described the scientific and theoretical analysis of the gender education centers' managers at the higher educational institutions in Ukraine. It is determined that gender centers set up at the universities of different areas: classical, pedagogical, medical, technical and so on. The experience of work was analysed and singled out the basic directions of activity.